

**Republika Hrvatska - Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Agencija za odgoj i obrazovanje - Hrvatsko kemijsko društvo**

DRŽAVNO NATJECANJE IZ KEMIJE

učenika osnovnih i srednjih škola 2020./21.

22. travnja 2021. (četvrtak)

NAPOMENA:

1. Zadatci se rješavaju 120 minuta.
2. Dopušteno je koristiti samo dobivenu tablicu periodnog sustava elemenata.
3. Zadatci se moraju rješavati na mjestu predviđenom za taj zadatak (**ne** koristiti dodatne papire). Ako nema dovoljno mjesta za rješavanje zadatka, može se koristiti poledina prethodne stranice.
4. Odgovori na postavljena pitanja ili račun (kompletan) **moraju** biti pisani **kemijskom olovkom ili tintom plave boje**, jer se u protivnom neće uzimati u obzir pri bodovanju. Ispravljeni odgovori se ne vrjednuju.

Prijavu ispuniti tiskanim slovima!

Prijava za I. dio natjecanja: zadaća

Razred:

Zaporka:

POSTIGNUTI BODOVI :

(pet brojeva i do sedam velikih slova)

(potpisi članova povjerenstva):

1. _____

2. _____

3. _____

**OTKINUTI OVAJ DIO PRIJAVE I STAVITI GA U OMOTNICU S NAPISANOM ZAPORKOM
PRIJAVU ISPUNITI TISKANIM SLOVIMA**

Prijava za I. dio natjecanja: zadaća

Razred:

Zaporka: (pet brojeva i do sedam velikih slova)

Ime i prezime učeni(ka)ce: _____ OIB: _____

Datum rođenja:

Mjesto rođenja:

Spol: 1. muški 2. ženski (zaokružiti!)

Telefon/mobitel: _____

e-mail: _____

Puni naziv škole:

Šifra škole:

Adresa škole (ulica i broj):

Grad u kojem je škola:

Županija:

Ime i prezime mentor(a)ice:

Periodni sustav elemenata IUPAC 2013.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1 H 1,008		2 He 4,003															
3 Li 6,941	4 Be 9,012																
11 Na 22,99	12 Mg 24,31																
19 K 39,10	20 Ca 40,08	21 Sc 44,96	22 Ti 47,87	23 V 50,94	24 Cr 52,00	25 Mn 54,94	26 Fe 55,85	27 Co 58,93	28 Ni 58,69	29 Cu 63,55	30 Zn 65,38	31 Ga 69,72	32 Ge 72,63	33 As 74,92	34 Se 78,98	35 Br 79,90	36 Kr 83,80
37 Rb 85,47	38 Sr 87,62	39 Y 88,91	40 Zr 91,22	41 Nb 92,91	42 Mo 95,95	43 Tc [98]	44 Ru 101,1	45 Rh 102,9	46 Pd 106,4	47 Ag 107,9	48 Cd 112,4	49 In 114,8	50 Sn 118,7	51 Sb 121,8	52 Te 127,6	53 I 126,9	54 Xe 131,3
55 Cs 132,9	56 Ba 137,3	57-71 lantanoïdi	72 Hf 178,5	73 Ta 180,9	74 W 183,8	75 Re 186,2	76 Os 190,2	77 Ir 192,2	78 Pt 195,1	79 Au 197,0	80 Hg 200,6	81 Tl 204,4	82 Pb 207,2	83 Bi 209,0	84 Po [209]	85 At [210]	86 Rn [222]
87 Fr [223]	88 Ra [226]	89-103 aktinoidi	104 Rf [267]	105 Db [268]	106 Sg [271]	107 Bh [270]	108 Hs [277]	109 Mt [276]	110 Ds [281]	111 Rg [282]	112 Cn [285]	113 Uut [285]	114 Fl [289]	115 Uup [289]	116 Lv [293]	117 Uus [294]	118 Uuo [294]
57 La 138,9	58 Ce 140,1	59 Pr 140,9	60 Nd 144,2	61 Pm [145]	62 Sm 150,4	63 Eu 152,0	64 Gd 157,3	65 Tb 158,9	66 Dy 162,5	67 Ho 164,9	68 Er 167,3	69 Tm 168,9	70 Yb 173,1	71 Lu 175,0			
89 Ac [227]	90 Th 232,0	91 Pa 231,0	92 U 238,0	93 Np [237]	94 Pu [244]	95 Am [243]	96 Cm [247]	97 Bk [247]	98 Cf [251]	99 Es [252]	100 Fm [257]	101 Md [258]	102 No [259]	103 Lr [262]			

ostv. maks.

1. a) Izračunaj masenu koncentraciju soli **A** u otopini koja je nastala neutralizacijom 1,0 L mliječne kiseline množinske koncentracije $c = 0,1 \text{ mol L}^{-1}$ kalijevim hidroksidom koncentracije $c = 0,025 \text{ mol L}^{-1}$? (vrijedi aditivnost volumena).

b) Napiši kemijski naziv soli **A**. _____

2,5

2. α -Hidroksikiseline (AHA) vrlo su raširene u prirodi i česti sastojci kozmetičkih pripravaka. Najvažnije AHA-e su glikolna, mliječna, jabučna, limunska i vinska kiselina.
- a) Nacrtaj strukturnu formulu strukturno najjednostavnije α -hidroksikiseline (glikolne kiseline).

b) Navedi sustavni naziv glikolne kiseline. _____

c) Prikaži kemijskom jednadžbom reakciju polimerizacije n molekula mliječne kiseline.

d) Nacrtaj strukturnu formulu i navedi sustavni i trivijalni naziv produkta glikolize čijom redukcijom nastaje mliječna kiselina u našem organizmu.

3

UKUPNO BODOVA NA 1. STRANICI :

5,5

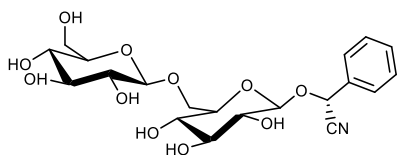
3. Tlak para tekućine **B** pri 25 °C iznosi 3,167 kPa, a tekućine **C** pri istoj temperaturi 7,951 kPa.

- a) Koja tekućina ima više vrelište? _____
- b) Izračunaj tlak para smjese tekućina **B** i **C** u kojoj je množinski udio tekućine **C** četiri puta veći od množinskog udjela tekućine **B**.

2,5

4. Amigdalín **D** je glikozid prisutan u sjemenkama mnogih voćaka (badema, marelica, breskvi, šljiva).

Njegova strukturna formula prikazana je na slici:

U strukturi molekule amigdalina disaharid **E** je glikozidnom vezom povezan s mandelonitrilom **F**. Hidrolizom amigdalina nastaje monosaharid **G**, aromatski aldehid **H** molekulske formule C_7H_6O i slaba anorganska kiselina **I**.

- a) Navedi tip glikozidne veze u disaharidu **E**. _____
- b) Nacrtaj strukturnu formulu mandelonitrila **F**.

c) Oznake spojeva **G**, **H** i **I** zamijeni nazivima spojeva.

d) Odredi apsolutnu konfiguraciju na kiralnom atomu u aglikonu.

3,5

UKUPNO BODOVA NA 2. STRANICI :

6

- 5.** Kapsaicin (*trans*-*N*-vanilil-8-metilnon-6-enamid) (**K**) najvažniji je kapsaicinoid odgovoran za ljuti okus paprike (različite vrste iz roda *Capsicum*, porodice *Solanaceae*). Biosinteza kapsaicina uključuje dva puta: prvi polazi iz fenilalanina (**A**), preko cimetne kiseline (**B**), *p*-kumarinske kiseline (**C**), kavene kiseline (**D**), ferulične kiseline (**E**), vanilina (**F**), a završava s vanililaminom (**G**). Drugi biosintetski put polazi iz aminokiseline valina (**H**) ili leucina (**I**), a završava s 8-metilnon-6-enoil koenzimom A (**J**), koji s vanililaminom daje kapsaicin. U priloženu tablicu nacrtaj strukturne formule spojeva **A–K**. Vodi računa o stereokemijskim oznakama.

Napomene:

- Navedene aminokiseline imaju *S*-konfiguraciju.
- Cimetna kiselina je trivijalni naziv za (*E*)-3-fenilpropensku kiselinu.
- Sustavni naziv valina je *S*-2-amino-3-metilbutanska kiselina.
- Leucin ima jednu metilensku skupinu više nego valin.
- Molekulska formula *p*-kumarinske kiseline je $C_9H_8O_3$.
- Spoj **D** je derivat katehola (2-hidroksifenola).
- Ferulična kiselina je (*E*)-3-(4-hidroksi-3-metoksifenil)propenska kiselina.
- Vanilin je 4-hidroksi-3-metoksibenzaldehid.
- Spoj **G** je primarni amin molekulske formule $C_8H_{11}NO_2$.
- Koenzim A prenosilac je acilnih jedinica. Acilni ostatak veže se preko tiolne skupine.

Slobodni koenzim prikazuje se kraticom CoASH, a vezani kraticom CoAS.

A	B	C
D	E	F
G	H	I
J	K	

7

UKUPNO BODOVA NA 3. STRANICI :

7

6. Nacrtaj i navedi sustavne nazive po jednog spoja molekulske formule C_5H_{10} koji je:

a) aciklički i nema *cis/trans* izomere,

b) aciklički i ima *cis/trans* izomere (navedi stereokemijsku oznaku spoja kojeg si odabrao),

c) ciklički akiralan,

d) ciklički kiralan (navedi stereokemijsku oznaku spoja kojeg si odabrao).

	4

UKUPNO BODOVA NA 4. STRANICI :

	4

7. Nacrtaj strukturne formule svih mogućih produkata reakcije etan-1,2-diola s:

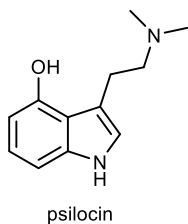
a) cikloheksankarbaldehidom,

b) cikloheksanonom.

Pored strukturne formule svakog produkta napiši kojoj skupini organskih spojeva produkt pripada.

4

8. Psilocibin je prirodni spoj prisutan u mnogim gljivama. Ester je fosforne kiseline i psilocina, psihoaktivnog spoja koji uzrokuje euforiju, halucinacije i napadaje panike.

a) Nacrtaj strukturne formule dominantnih vrsta psilocibina u jako kiseloj ($\text{pH} \leq 1$), približno neutralnoj i jako bazičnoj sredini ($\text{pH} \geq 11$).

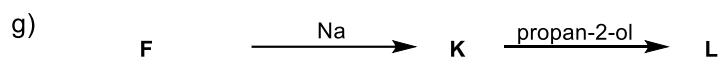
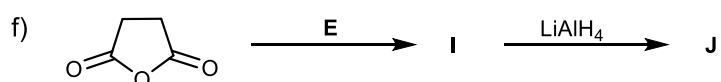
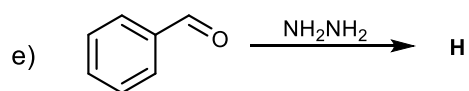
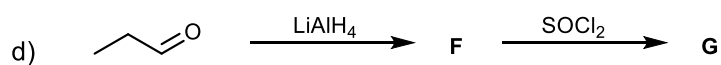
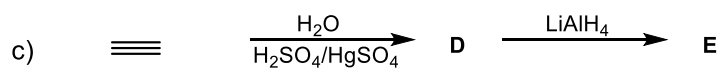
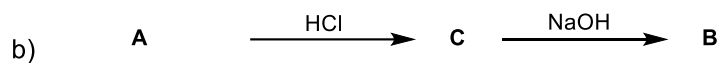
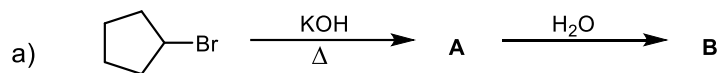
b) Navedi tri skupine bioloških spojeva koji u strukturi sadrže fosfat.

2,5

UKUPNO BODOVA NA 5. STRANICI :

6,5

9. U tablicu nacrtaj strukturne formule produkata **A–L**. Koristi formule s veznim crticama.

A	B	C
D	E	F
G	H	I
J	K	L

- 10.** Konstanta kiselosti neke slabe organske kiseline HA pri temperaturi 20 °C iznosi $6,6 \times 10^{-4} \text{ mol L}^{-1}$. Za koliko se promijeni stupanj disocijacije ako kiselinu HA koncentracije $c = 0,2 \text{ mol L}^{-1}$ razrijedimo 10 puta?

5

1. stranica

2. stranica

3. stranica

	+		+		+

4. stranica

5. stranica

6. stranica

7. stranica

Ukupni bodovi

	+		+		+		=		40

UKUPNO BODOVA NA 7. STRANICI :

5